

Nome Kommune
Postboks 54
3831 Ulefoss
E-post: post@nome.kommune.no

Anita Helene Engebakken-Fjell
Skiensvegen 340
3830 Ulefoss

24.september 2025

Høringsinnspill til Fensfeltet, område Bærevann

Jeg, og min mann, bor i Helgja og bruker skogen her flittig til friluftsliv. Personlig er nærheten til naturen en stor og viktig del for min livskvalitet, helse og velvære. Dette er en av de største årsakene til at jeg bor i nettopp Helgja og ikke mer urbane strøk. Naturgleden har alltid vært der hos meg, noe som også førte til en lang utdanning innen biologi med cand.mag. grad i terrestrisk zoologisk økologi, og mange fag på hovedfag/masternivå. Selv om jeg i dag jobber innen min andre utdanningsvei, en vei som ble valgt for å kunne bo mer i nærheten til naturen ute i distriktet i Telemark, er fagfeltet noe jeg fortsetter og holde med oppdatert på.

Naturkonsekvenser

Ved å lese konsekvensutredningene for de foreslåtte områdene så er det jo ikke tvil om at naturkonsekvensene vil bli store, uavhengig av hvilket alternativ man går for. Jeg vil spesielt nevne Bærevann. Den mengden, og spredningen i terrenget, man har funnet på denne lokaliteten er virkelig unik. Når kartleggerne selv går ut og sier at de her har brukt en grad, «kritisk negativ konsekvens», som de svært sjelden bruker, koblet med området har nasjonalt- eller internasjonalt viktige verdier som vil ødelegges eller forringes, så bør kommunen ta dette til etterretning og legge fra seg Bærevann som videre alternativ.

Først litt om skog generelt.

I Norge er 2.752 arter av dyr, planter, sopp og insekter oppført som truet på rødlista, dette er arter som er sårbare, sterkt truet eller kritisk truet. Tar man også med de artene som er nær truet øker antallet til 4.957 arter, noe som er 21% av de vurderte artene. Alle disse artene er truet pga menneskelig aktivitet. Videre er Telemark en av de fylkende med flest truede arter (867 arter). Hvor mange av de som finnes her i kommunen, er ikke helt kjent for meg. Men det er utover enhver tvil at flere av de rødlistede artene har skogen rundt Bærevann som sin biotop. 48% av de truede artene i Norge lever helt, eller delvis i skog. (kilde: WWF).

Ser man Norge ovenfra ser det veldig fint, grønt og skogkledd ut de aller fleste steder. Men denne skogen er i stor grad ingen naturskog. Det er en kulturskog, en «treplantasje». Trær som er plantet med et økonomisk insentiv om tømmerdrift. Den består ofte av en enkelt art, eller et fåtall arter som er plantet, eller raskt etablerer seg, etter flatehogst. Disse skogene er fattige på biotoper og nisjer. En naturskog er det motsatte.

Naturskog er definert som «skog framkommet ved naturlig foryngelse av stedegent genmateriale der menneskelig påvirkning har funnet sted i så liten utstrekning, for så lang tid tilbake, eller er utført på en slik måte, at skogens naturlige struktur, sammensetning, og økologiske prosesser ikke er endret i vesentlig grad». Ifølge Landsskogtakseringen er ca. 2,5% av skogen svært naturskogs nær (kilde: NIBIO). 2,5%, det er en forsvinnende liten andel.

Når Bærevann har en høy andel av gammelskog/naturskog og en høy andel av kalk- og baserike skogtyper så sier det seg selv at dette ikke er naturtyper som lett lar seg erstatte, flytte eller avbøte med å krype området noe.

Det vil gjøre vondt for naturen og friluftslivet uansett hvilket område Nome kommune vil ende opp med å velge, men og velge det absolutt dårligste alternativet med tanke på naturkonsekvenser fremstår som en dårlig strategi.

Når det i tillegg har blitt kommunisert av Statsforvalter at det trolig vil komme en innsigelse på Bærevann som område for en mineralpark, så gjør valg av dette område at det etter all sannsynlighet vil forsinke prosessen med å finne et område for en fremtidig mineralpark. Skulle det ende opp i kommunal- og distriktsdepartementet vil saken ytterligere forsinkes. Saken om Bunestoppen i Bamble kommune har nå blitt stanset etter at kommunen har brukt 40 millioner på en vei. Den ble stanset etter at Kommunal- og distriktsdepartementet omgjorde en tidligere godkjenning etter mere funn av naturverdier. Disse verdiene kan ikke måle seg med hva man ser rundt Bærevann, men var altså nok til å stoppe et boligområde.

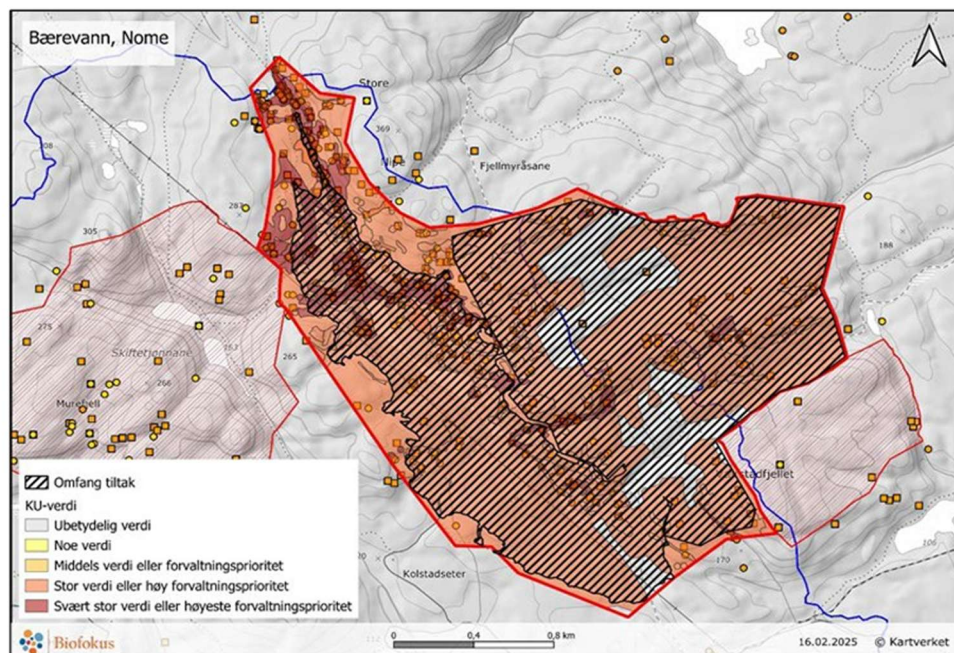
Dersom Nome kommune velger Bærevann, og selv om området skulle få gjennomslag hos Kommunal- og distriktsdepartementet så kan altså både departementet selv stoppe det, og organisasjoner kan velge og gå rettens vei for å få stanset tiltaket slik man ser i saken om Førdefjorden der naturvernorganisasjonene Naturvernforbundet og Natur og Ungdom vant frem mot staten i at tillatelsen til et sjødeponi er ugyldig. Denne utslippstillatelsen ble gitt i 2016, og fortsatt er ikke saken avgjort da den nå ligger til vurdering i høyesterett. Det har altså gått 10 år, eller mer, den dagen saken endelig blir avgjort etter at saken først har gått hele veien til departementet.

Det kommer samtidig frem at transport med jernbane også er langt vanskeligere herfra sammenlignet med det andre området som er på høring Nuke/Vindsås. Jeg kommer ikke til å si så mye om dette området, det overlater jeg til de som bor nærmere disse områdene. Men vil nevne at og finne avbøtende tiltak, og alternativer til friluftsliv er langt enklere enn å flytte på naturkvaliteter. Det sistnevnte vil i svært liten grad være mulig. Forsvinner selve Bærevann til deponi, så vil uopprettelig og ubøtelig skade på Naturverdiene som ligger der i dag uansett oppstå.

Videre vil en større andel natur naturlig gå tapt ved at Bærevann ikke ligger i direkte kontakt med eksisterende infrastruktur, dermed må mer skog bøte for å få på plass vei ut og inn av området. Dette vil være uavhengig av om mye masser skal fraktes med lastebil, jernbane eller båt. I tillegg kommer synergier og annen industri som skal samlokaliseres med mineralparken, og som også vil kreve plass. Så dersom selve mineralparken skulle kreve rundt 2,5 kvadratkilometer så vil uansett området måtte bli en god del større for å svare på det Nome kommune selv har lagt som

føringer i tillegg til føringer fra øvrige hold.

Figur fra sammenstillingsrapporten om Bærevann:

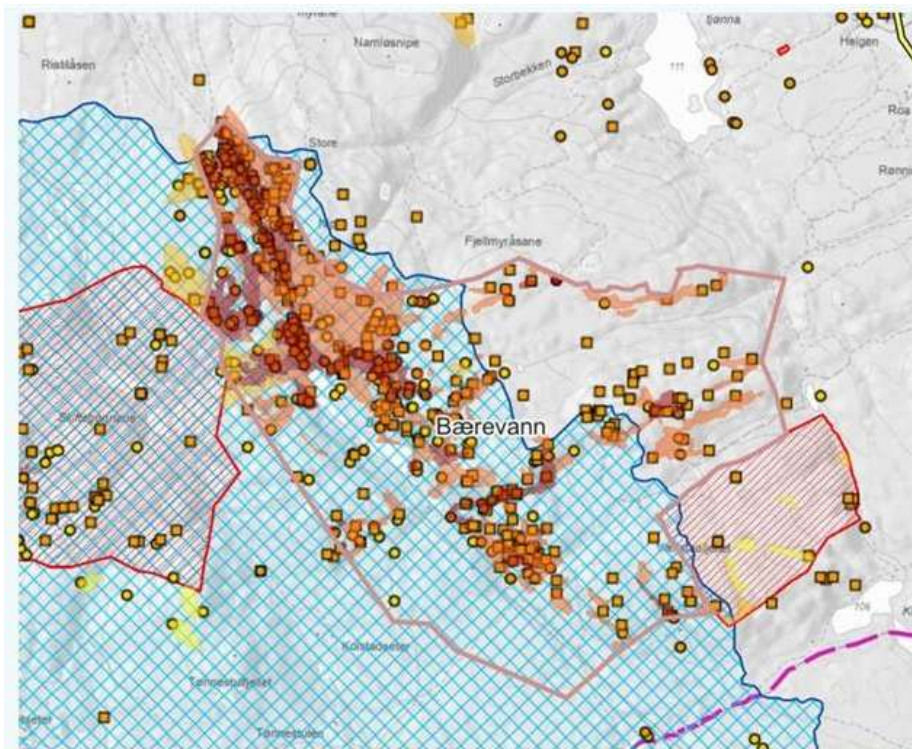

Figur 3.1: Svart skravur viser det skisserte tiltaket over arealer med KU-verdi (polygoner i bruntoner) og poster med rødlistede arter (punkter). Blå line viser grensen for det vernede vassdragsområdet 016/1 Herreelva. Merk at tiltakets avgrensning ikke er endelig.

Når rettighetshaverne går ut å si er at de ikke trenger et så stort område som det som nå er utredet så vil dette ha mindre betydning for område Bærevann, nettopp fordi naturlokalitetene, og funn av rødlistede arter, her er spredt jevnt utover hele området.

I tillegg ligger hele området i nedslagsfeltet til Herrevassdraget som er fredet, og som også er drikkevannskilde for folk og dyr nedstrøms. Området har også avrenning til Nordsjø. Det og skulle legge en mineralpark på Bærevann vil også være en kritisk negativ konsekvens for vannmiljø. Vannmiljø og forurensning er pdd ikke vurdert fullt ut, og her kan det også tenke seg at det blir større, og flere, negative konsekvenser.

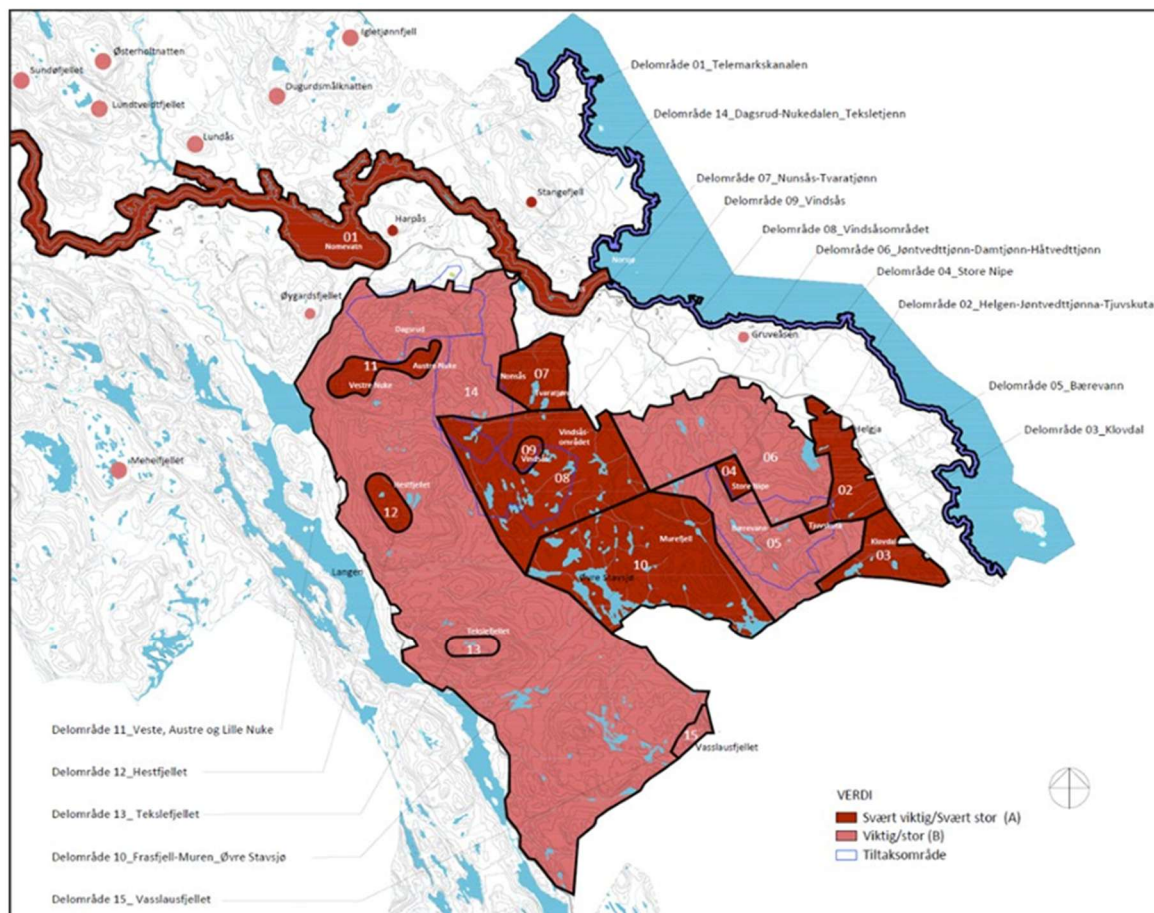
Figur fra presentasjonen på Samfunnshuset som viser Herrevassdraget (blått), naturkonsekvenser (rødt) og vernede områder ved Bærevann.

Friluftsliv

Det har vært en del omtale av det andre området som «indrefileten» av friluftsliv i Nome kommune, noe ingen – naturlig nok – ønsker og miste. Skulle mineralparken ende opp på Bærevann vil det også ha en svært stor negativ konsekvens for friluftsliv. Yndede turmål som Tjuvskuta, Store Nipe, Murefjell og Grasfjell vil ha utsikt rett ned i mineralparken og naturidyllen og skogens ro vil være totalt brutt, litt som det man opplever dersom man går seg en tur i Solumsmarka i Skien kommune hvor utsiktspunkter viser til store veier, næringsområder og tett bebygde områder. I tillegg kan det se ut som Tønnefjelløypa vil få problemer med å bestå slik den er i dag. Det er ikke bare, bare og møte på en bred vei som gjerne er strødd og/eller saltet på vinteren og hvor det går tungtrafikk. Ikke minst vil dette virke som en langt skumlere måte og slippe barn og unge ut i skogens frihet uten store bekymringer slik man kan i dag. Dette er en mye brukt løype hele året. Den delen som er en lysløype kan man nok unngå, men resten av løypa?

For oss som bor i Helgja, og en del beboere fra Melum, vil det være av en svært stor konsekvens om vi mister vårt friluftsområde. Enten man bruker det til rekreasjon, turgåing, bærplukking, jakt eller generelt friluftsliv.

Figur 3.4: Kartet viser verdisatte delområder og turmål.

Utover Nomes grenser

Jeg er positiv til en så skånsom som mulig måte og ta ut mineralene på (tunnel i stedet for dagbrudd f.eks.) og at mineralene skal bli tatt ut, eid og kontrollert av Norge i stedet for at mer makt går de til de som allerede sitter på det meste av disse resursene i dag. Kina sitter på brorparten, men også USA og Australia har en substansiell andel.

Tall fra:

<https://natural-resources.canada.ca/minerals-mining/mining-data-statistics-analysis/minerals-metals-facts/rare->

World REE mine production, by country, 2023 (p)

Ranking	Country	Tonnes	Percentage of total
1	China	240,000	68%
2	United States	43,000	12%
3	Australia	18,000	5%
4	Burma (Myanmar)	38,000	11%
5	Thailand	7,100	2%
-	Other countries	7,220	2%
-	Total	353,320	100%

Dersom vi hever hodet utover Nome kommunes grenser så er det opplagt at også andre land og områder jobber mot et mål om og selv utvinne Sjeldne jordmineraler. Canada sier de har de største kjente reservene av sjeldne jordarter globalt sett, men utvinner de per i dag ikke.

Kiruna i Sverige har sjeldne jordmineraler, riktignok ikke i samme konsentrasjon som Fensfeltet, men de hevder å ha den største kjente forekomsten i Europa. I tillegg har de allerede mye av infrastrukturen på plass med tanke på gruveganger.

Verken i Canada eller i Sverige er gruveprosjekter uten motstand og potensielt store naturtap. Selv om Kiruna har en god del av gruvegangene på plass for å hente ut mineralene og har et fortrinn på akkurat det punktet.

Potensielle positive ringvirkninger?

Nome kommune vil med en mineralpark uansett være den kommunen, og ha de innbyggerne som sitter med avfallet og alle problemene som måtte oppstå i forbindelse med utdrivelse av mineralene på Fensfeltet. Naturtap, tap av friluftsliv, store til svært store negative konsekvenser for vann, kulturminner og flere andre ikke godt kartlagte områder per i dag.

Distriktskommunene i Norge sliter både med økonomi, og fraflytting. De fleste kommuner i distrikts Norge ønsker seg flere innbyggere og et levende tettsted/bygd/grend. En mineralpark og tilstøtende næring vil gi arbeidsplasser, men vil arbeidstakerne bo i Nome kommune slik at dette kommer kommunen til gode? Legges mineralparken på Bærevann er veien kort ned til Grenland, og de fleste som ønsker å bo urbant kan lett pendle det lille stykket på gode veier det er ned til Grenland.

Vil Nome kommune sitte igjen med noe av inntekten fra selve mineralene? Eller vil alt tilfalle staten og rettighetshaverne?

Mange usikkerheter

Er mineralene og metoden som er skissert for utvinning og resirkulering «grønnmineralpark» økonomisk levedyktig?

Hvor stort område vil man faktisk måtte legge beslag på? 4000 mål? 2500 mål? 4000 mål til mineralpark og andre i samlokasjon + infrastruktur?

Ser man for seg at man skal vaske ut mineralene med syre slik metoden er i dag, eller skal det utvikles ny teknologi?

Hvis syre, hvor store potensielle naturskader kan oppstå ved utslipp av dette? Hva med prosessvann som kan inneholde tungmetaller, radioaktivitet og kjemikalier?

Hva skjer med drikkevannskilder og private brønner i området? (Ikke alle for vann fra Nordsjø).

Hva med transport av mineralene. Skal de først og fremst gå ferdig prosessert på lastebil? Dersom deler av de andre massene skal brukes, slik det er ønskelig, hvordan skal disse massene forflyttes?

Jernbane og/eller vannveier bør sees på i denne sammenheng, og da er ikke Bærevann et godt alternativ, spesielt ikke med tanke på jernbane.

Det er mange, store og viktige, usikkerheter som det ikke virker som noen besitter noen svar på, i alle fall ikke som de vil kommunisere ut. Så kanskje det mer logiske valget er og først lage en pilotfabrikk for å se hvor økonomisk levedyktig det hele er, og deretter velge det mest egnede området?

Velger man et område nå, blir det vanskelig å snu dersom det skulle vise seg å være feil valg seinere i prosessen.

Noen oppsummerende tanker

Jeg vil berømme Nome kommune for å gjøre grundige utredninger og naturundersøkelser på flere arealer før de velger hvilket område det eventuelt skal gås videre med.

Nullalternativet om ingen mineralpark er fortsatt en mulighet dersom kommunen ser at de negative konsekvensene blir for store sammenlignet med de potensielle gevinstene. Her er mye av risikoen sikker, men gevinsten er usikker.

Da kommunen har brukt såpass mye ressurser på å få områdene konsekvensutredet, så bør de også ta de rådene som kommer fra de ulike utrederne, og etatene som har innsigelsesrett i neste omgang, på alvor. Jeg håper politikerne i Nome kommune ikke snubler på den første mållinja av mange, og dermed gå for det minst vonde av de vonde alternativene. Dette innebærer at man **ikke** går videre med Bærevann.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in blue ink, reading "Anita Helene Engebakken-Fjell". The script is cursive and fluid, with the first name "Anita" and last name "Fjell" being more prominent.

Anita Helene Engebakken-Fjell